

Uzvratimo udarac jer nemamo kuda

Article by Beatrice White, Ece Temelkuran

September 21, 2021

Nakon što je izgubila posao novinarke u Turskoj zbog otvorene kritike sve nedemokratskijeg režima, spisateljka Ece Temelkuran je krenula upozoriti one iz drugih zemljama o znakovima sve prisutnijeg autoritarizma. Iako se zraci svjetlosti naziru, ona ističe da su mnoge zapadne demokratije na klimavim nogama dok se politika generalno kreće udesno. Put natrag je dug i zahtijeva od građana da povrate svoje dostojanstvo i ponovo otkriju vjeru u sebe, svoje demokratije i jedni u druge.

Beatris Vajt: U svojoj knjizi *Kako ostati bez domovine* ste dijagnosticirali oblik savremenog autoritarizma koji ne ide skupa sa tenkovima već koji malo po malo napreduje. Koje su glavne karakteristike ovog fenomena? Kako se on danas najupečatljivije oličava u Evropi?

Ece Temelkuran: Ova knjiga, pomalo ironično, napisana je kao priručnik za potencijalne diktatore ali takođe daje i uvid u ono što bi se moglo dogoditi u Evropi. Ona je zapravo poziv na globalnu solidarnost, opet uglavnom upućen evropskim zemljama i Americi jer zemlje poput Indije, Turske i Pakistana zapravo znaju sve o tom izluđujućem procesu demokratske zemlje koja klizi niz nizbrdicu ka autoritarnoj politici. Zapadne zemlje već dugo demokratiju uzimaju zdravo za gotovo. Imaju previše povjerenja u svoje institucije i svoju takozvanu demokratsku kulturu.

Glavna poruka knjige je da je autoritarizam globalni fenomen i da ti autoritarni lideri uče jedni od drugih. Tu se ne vide uniforme već smiješne frizure Borisa Džonsona i Donalda Trampa. Ljudi su prilično zbunjeni kada se ovo identifikuje kao fašizam. Ipak, to bismo trebali nazvati fašizmom a ne populizmom ili autoritarizmom. Ljudi često misle da je sa krajem drugog svjetskog rata fašizam potpuno zbrisan u Evropi. U stvari, pobijeden je samo na bojnopolju. Veoma mali broj zemalja, sa izuzetkom Njemačke, se suočio sa sopstvenom istorijom fašizma.

Pokušala sam da izdam upozorenje i podstaknem ova društva na akciju, jer mi u zemljama poput Turske smo jednostavno iscrpljeni. Autoritarizam se ne odnosi samo na politiku, on stvara i moralnu korupciju i narušava osnovni konsenzus u društvima. Još uvijek nam je potrebna izdržljivost zabrinutih opozicionih masa Zapada. Knjiga je pokušaj da se pronađe zajednički jezik ili zajednička priča kako bismo se zajedno mogli suprotstaviti ovom novom obliku fašizma. Ljudi iz samo jedne zemlje ga ne mogu pobijediti. Zahtijeva globalnu solidarnost.

Lideri poput Redžepa Tajipa Erdogana i Donalda Trampa su vješti u prisvajanju retorike demokratije a u suštini, samo njihove pobjede su istinski demokratski

ishodi. Šta su pomislili oni koji brane demokratska načela od autoritaraca kada su otkrili da su i ta sama načela uzurpirana?

To o čemu pričaju nije potpuno pogrešno. Da, ovi ljudi pobjeđuju na izborima, pobjeđuju na glasačkim kutijama, ali ovo samo ilustruje krizu predstavljanja koju trenutno doživljavamo. Već dugo vremena je demokratija svedena samo na glasačke kutije. Kampanja za zaustavljanje invazije na Irak 2003. godine bila je upečatljiv primjer. Ulice su bile prepune ljudi koji su govorili ne ratu, a njihove vođe su ipak krenule.

Prije dvije godine, kada je knjiga izašla sa upozorenjem o tome šta će se vjerovatno dogoditi mnogi su je odbacili govoreći da je u pitanju izuzetak. Ali, ljudi iz Velike Britanije, Francuske, Njemačke i SAD-a joj se sada vraćaju. Ovo pokazuje kako su u roku od dvije godine sve ove institucije, sve te takozvane zrele demokratije, počele da gube vjeru u sebe. Ovo se događa izuzetno brzo, ravno ispred naših očiju.

Proces se može uočiti i kada pogledamo unazad, skroz pred kraj 70-ih kada su Margaret Tačer i Ronald Regan izjavili da „nema alternative“. Nakon toga, a posebno nakon hladnog rata, demokratija je postala nešto administrativno, nešto o čemu bi neko drugi trebao brinuti umjesto vas. Vođenje države se vrtilo oko brojeva, brojeva koji pričaju sa drugim brojevima. Ljudi su ispali iz računice. Šta ljudi rade kada nema alternative? Nastavljaju sa svojim životima. To se od njih očekivalo. Ali to se nije dogodilo slučajno. Kako vojnim udarom u Turskoj, tako i Tačerovim i Reganovim ratovanjem protiv sindikata, ljevica je potisnuta u svakoj zemlji.

„Moramo se suočiti sa činjenicom da se cjelokupna politička sfera pomjerila udesno.“

Moramo se suočiti sa činjenicom da se cjelokupna politika sfera pomjerila udesno. Bez progresivnih elemenata u politici i društvu, nema kontrole i ravnoteže između morala i politike. Bez prave demokratije koja uključuje društvenu pravdu, nađete se u situaciji u kojoj svako može biti samoproглаšeni „pravi demokrata“.

Preduslov za ovu vrstu demokratije, koja je i dalje naše trenutno stanje, su apolitizovane mase. Zato se proizvodi idealni građanin koji izbjegava politiku, koji misli da se demokratija odnosi samo na glasačku kutiju, da je politika identiteta sve što je važno, da je sloboda samo stvar pojedinca itd. Rezultat umanjenja svih ovih koncepata su ljudi koji misle da će, ako se riješe Evropske unije (posebno u Velikoj Britaniji), biti slobodni i da će biti „sjajni“. Ova paradigma se zadržala i dan danas. Ljudi žele da zanemare period u istoriji kada je desničarska politika narasla toliko dominantnom da je bila postala naše prirodno stanje. Istovremeno se odigrava i nekoliko drugih kriza kao što su kriza kapitalizma, kriza demokratije, klimatska kriza i tako dalje, a svi ti strahovi mogu biti ispolitizovani i mobilizovani od strane desničarskih populističkih vođa kad ljudi nemaju realan, opipljiv izbor.

Our latest edition: Democracy Ever After? Perspectives on Power and Representation is out now.

It is available to read online & order straight to your door.

[READ & Order](#)

Ipak i danas ima ljudi na ulicama, na primjer prodemokratski pokreti u Hong Kongu, Rusiji, Bjelorusiji i Mjanmaru. Na zapadu takođe gdje naročito mladi ljudi zahtijevaju društvenu, rasnu i ekološku pravdu. Kako vidite ove pokrete?

Široka je raznolikost među tim pokretima u smislu ljudi na ulicama i njihovih zahtjeva, njihovog porijekla i jezika. Ipak, ja vidim globalno zajedništvo. Svi oni traže ljudsko dostojanstvo na nekoliko različitih načina. To je dio odgovora na krizu predstavljanja i druge krize sa kojima se suočavamo. Postoji nešto što budi nadu u vezi sa ovim protestima i demonstracijama koji su se pojavili čak i za vrijeme pandemije. Širom svijeta, želja ljudi za dostojanstvom je jača čak i od njihovog straha od smrti. Ovo pokazuje da čovječanstvo još uvijek vjeruje u sebe. Nadam se da se sve ove demonstracije mogu solidarno održati jedna uz drugu pod zastavom ljudskog dostojanstva.

Ova nova generacija je toliko ljuta na prethodne generacije. Zašto i ne bi bili? Sve ove krize su im pale u krilo. Osjećaju kao da nemaju šta da izgube. Oni vide licemjerje, cinični su, sarkastični i ljuti. Ali i dalje pregovaraju, i dalje nešto žele i jasni su u tome šta to žele. Ako se ne saslušaju, sledeći talasi protesta neće biti tako elokventni.

Ljudi su na ulicama i u demokratijama koje nazaduju, posebno marginalizovane grupe poput žena čija su osnovna prava sada ugrožena. Kako vidite njihovu ulogu u pokretima otpora?

Nije slučajno da danas najoštrije otpor dolazi od ženskog pokreta. Kada se bukvalno borite za svoj život, najžešći ste. Ženama na zapadu bi ovo moglo zvučati daleko ali, razmislite o svemu što se promijenilo u proteklih nekoliko godina a što je ranije izgledalo nezamislivo.

*Žene su kanarinci u rudniku uglja [...] jer
fašizam uvijek prvo napada žene [...]*

U zemljama poput Turske se vodi otvoreni rat protiv žena. Ali ovo je predvidljivo jer znamo da je mizoginija sekundant fašizmu. Kada pričamo o fašizmu žene su kao kanarinci u rudniku uglja. Ovo nije zbog toga što su njihovi politički i moralni senzori osjetljiviji od istih kod muškaraca već zato što fašizam uvijek prvo napada ženu a ovdje ne mislim samo na žene, već na sve žensko. Mislim da će fašizam biti uklonjen uklanjanjem mizoginije. To je na ženama i one postaju sve svjesnije širom svijeta. Po mom mišljenju jedina inspirativna stvar u politici danas su mladi ljudi i to pogotovo žene.

Protestni pokreti često razvijaju nove načine vođenja politike. Jedno od nasljeđa protesta u parku Gezi bile su narodne skupštine, formirane odozdo prema gore, koje su se pojavile kroz grad. Ima li znakova da bi se, kako društveni pokreti povećavaju svoju moć, konvencionalna politika mogla otvoriti nekoj od ovih praksi?

Da, mislim da politički establišment shvata da će, osim ako ne pozdravi ove pokrete, biti

zastario i da će konačno prestati da postoji. Vidjeli smo da se novi politički organizmi pojavljuju iz pokreta u Hong Kongu, Istanbulu i Kairu ali, oni nisu kompatibilni sa trenutnom predstavničkom demokratijom.

Jedini izlaz iz ovog ćorsokaka je lokalna politika. Za interakciju sa ovim političkim pokretima su spremniji progresivni gradonačelnici, opštine i lokalni političari koji inače žele da pronađu nove načine vođenja politike. Da se Gezi protesti nisu dogodili Ekrem Imamoglu, kandidat opozicione RNS partije lijevog centra, ne bi ponovo pobijedio na ponovljenim izborima za gradonačelnika Istanbula 2019. godine. Ti ljudi su se organizovali i mobilisali sebe i druge da ponovo glasaju. Mislim da nas ovi politički pokreti uče kroz svoje postupke. Njihova odlučnost, tvrdoglavost i njihovi nestašluci ih čine toliko osvježavajućim da mogu osvježiti i naše političke institucije, ako su one otvorene za osvježavanje to jest.

Kako zeleni i progresivci mogu doprijeti van svojih krugova do šireg društva, izbjegavajući pritom vrstu populističke retorike i strategije koju su primjenjivali njihovi protivnici?

Živimo u dobu straha i raspadanja. Fašisti se igraju emocijama i monopolizuju ih u svom diskursu. Mislim da ljevica, uopšteno govoreći, a posebno zeleni, moraju razmišljati o svom političkom odnosu prema emocijama, kao i prema vrijednostima. Da prestanemo da se plašimo emocija i naučimo da ponovo razgovaramo sa ljudima, kao i da ponovo razgovaramo između sebe o temama kao što su ljubav, bijes, strah, pa čak i vjera. Šta je vjera za nas? U šta imamo vjere? Šta možemo kao ljevičari reći o ljubavi? Ili o ponosu? Vidim naviknutost na odstojanje od emocija u progresivnoj politici. Ipak, to je ono što novi politički organizmi pokušavaju učiniti. Pokušavaju izraziti svoje emocije. Zato su tako dinamični i potpuno različiti od institucionalizovane i trenutne politike.

Kao spisateljka istražujete složenost ljudske prirode i motiva. Kakvu ulogu fikcija može odigrati u promjeni naše politike i našeg društva i pomoći nam da razumijemo jedni druge?

Riječi, bile one političke ili nepolitičke, ne mijenjaju svijet. To mogu samo ljudi koji vjeruju u ove riječi. Stoga je nemoguće uporediti pisanje o politici sa pisanjem fikcije u smislu moralne težine našeg doprinosa svijetu. Ako mene pitate, moj roman *Žene koje huću u čvorove* bio je daleko politički transformativniji od *Kako ostati bez domovine*. Prednost fikcije je u tome što je priča kao priča, saosjećajniji i sveobuhvatniji oblik komunikacije. Čitaocu ili čitateljki je lakše prići naizgled apolitičnoj spisateljki. Onda, unutar područja fikcije, spisateljka može govoriti i o najkontraverznijim idejama i o istini u apsolutnom smislu.

Kao novinarka koja je stalno ukazivala na određena pitanja, često ste se suočavali sa onima koji stoje iza demokratskog pada Turske. Vaša nova knjiga *Zajedno: deset izbora za bolju sadašnjost* traži od čitalaca da izaberu vjeru u ljude sa kojima dijelimo ovu planetu. Šta biste savjetovali, kako da danas gradimo mostove? Na način što ćemo imati vjere jedni u druge?

Mislim da pitanje „kako graditi mostove?“ nije to koje bi trebali postaviti. Ponekad nema mostova. Politika nije samo mir i harmonija, već i sukob. Ipak, ovaj način razmišljanja smo izbacili iz naše političke sfere. Politički sistem ne voli sukobe, ne želi antagonizam. Za ovo je

potrebno da ljudi vjeruju da nema alternative, da se više nema za šta boriti. Nismo ni primjetili a normalizovali smo ovu ideju. U nastojanju da preživimo izbacili smo riječ „borba“ iz svog rječnika. Prihvatili smo naš umanjeni prostor za postojanje. Ali, ako umjesto toga shvatimo da su nas pobijedili i da smo ljuti, to može biti polazna tačka s koje možemo nešto učiniti. Politika je, nažalost, borba. Bilo bi lijepo da ova borba samo uključuje riječi, ali ponekad to nije slučaj.

Zato se vraćam na ovaj poraz. Jednom kada ste pobijeđeni vi nekako legitimišete ili normalizujete poraz a zatim počnete da se pitate kako možemo graditi mostove. Pobijedićemo ih. Oni moraju biti zaustavljeni. Kako smo došli do toga da postavljamo pitanje o zajedničkom životu sa fašizmom? Ne, to je pogrešno pitanje! To su pitanja koja omogućavaju dominantnu ideologiju.

Beatrice White is the Deputy Editor of the Green European Journal. She has previously worked for a daily newspaper in Istanbul, Turkey, and in the UK House of Lords. She is a member of the Green Party of England and Wales and sits on its International Committee.

Ece Temelkuran is an award-winning Turkish novelist and political commentator. She won the Edinburgh International Book Festival First Book Award for her novel *Women Who Blow on Knots* (Parthian Books, 2017). She is the author of the internationally acclaimed book *How to Lose a Country* (Fourth Estate, 2019). Her latest book is *Together* (Harper Collins, 2021).

Published September 21, 2021

Article in Montenegrin

Translation available in Armenian, English, Russian

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/uzvratimo-udarac-jer-nemamo-kuda/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe. In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space.

Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.